ประโยค ป.ธ. ๖
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๐

๑. นางวิสาขาเข้าไปหาพวกหญิงแก่ ในบรรดาหญิง ๕๐๐ คนเหล่านั้น แล้วถามว่า แน่ะแม่ทั้งหลาย พวกเธอเป็นผู้รักษาอุโบสถเพื่ออะไร ? เมื่อพวกหญิงแก่เหล่านั้นบอกว่า พวกฉันปรารถนาทิพยสมบัติ จึงรักษาอุโบสถ ถามพวกหญิงกลางคน เมื่อพวกหญิงเหล่านั้นบอกว่า พวกฉันรักษาอุโบสถเพื่อต้องการพ้นจากการอยู่กับหญิงร่วมสามี ถามพวกหญิงสาว เมื่อพวกเธอบอกว่า พวกฉันรักษาอุโบสถ เพื่อต้องการได้บุตรขายในกาลมีครรภ์คราวแรก ถามพวกหญิงสาวน้อย เมื่อพวกเธอบอกว่า พวกฉันรักษาอุโบสถเพื่อต้องการไปสู่สกุลผัวแต่ในวัยสาวทีเดียว ได้ฟังถ้อยคำแม้ทั้งหมดของหญิงเหล่านั้นแล้ว ก็พาพวกเธอไปสู่สำนักพระบรมศาสดา กราบทูลเรื่องตามลำดับแล้ว ฯ พระบรมศาสดาทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ตรัสว่า วิสาขา ธรรมดาสภาวธรรมทั้งหลายมีชาติเป็นต้นของสัตว์เหล่านี้เป็นเหมือนคนเลี้ยงโคผู้มีมือถือท่อนไม้ ชาติส่งสรรพสัตว์ไปสู่สำนักชรา ชราส่งไปสู่สำนักพยาธิ พยาธิส่งไปสู่สำนักมรณะ มรณะย่อมตัดชีวิต ดุจบุคคลตัดต้นไม้ด้วยขวาน ฉะนั้น แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ปวงสัตว์ชื่อว่าปรารถนาพระนิพพาน ย่อมไม่มี มัวแต่ปรารถนาวัฏฏะเท่านั้น ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

คนเลี้ยงโคย่อมต้อนโคทั้งหลาย ไปสู่ที่หากิน
ด้วยท่อนไม้ ฉันใด ความแก่และความตาย
ย่อมต้อนอายุของเหล่าสัตว์ไป ฉันนั้น ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ปาเชติ ความว่า คนเลี้ยงโคผู้ฉลาด กันโคทั้งหลายตัวเข้าไปสู่ระหว่างคันนาด้วยท่อนไม้ ตีด้วยท่อนไม้นั้นนั่นแหละนำไปอยู่ ชื่อว่าย่อมต้อนไปสู่ที่หากินซึ่งมีหญ้าและน้ำหาได้ง่าย ฯ สองบทว่า อายุ๋ ปาเชนฺติ ความว่า ย่อมตัดชีวิตินทรีย์

คือ ย่อมยังชีวิตินทรีย์ให้สิ้นไป ฯ ในพระคาถานี้มีคำอุปมาอุปไมยดังนี้ว่า ก็ความแก่และความตายเปรียบเหมือนคนเลี้ยงโค ชีวิตินทรีย์เปรียบเหมือฝูงโค มรณะเปรียบเหมือนสถานที่หากิน ฯ บรรดาสภาวธรรมเหล่านั้น ชาติส่งชีวิตินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลายไปสู่สำนักชรา ชราส่งไปสู่สำนักพยาธิ พยาธิส่งไปสู่สำนักมรณะ ฯ มรณะนั้นแล ย่อมตัด (ชีวิตินทรีย์) ไป เหมือนบุคคลตัดต้นไม้ด้วยขวาน ฉะนั้น ฯ

ความย่อว่า เมื่อพระพุทธองค์ทรงปลงอายุสังขารแล้ว ท้าวสักกเทวราชทรงทราบว่าอาพาธลงพระโลหิตเกิดขึ้นแล้ว แก่พระตถาคตเข้า ทรงพระดำรัสว่า เราควรไปสู่สำนักพระบรมศาสดาแล้วทำคิลานุปัฏฐาก ทรงละอัตภาพประมาณ ๓ คาวุตเสีย เข้าไปเฝ้าพระบรมศาสดาถวายบังคมแล้ว ทรงนวดพระบาทด้วยพระหัตถ์ทั้ง ๒ ฯ ครั้งนั้น พระบรมศาสดาตรัสกะท้าวสักกเทวราชนั้นว่า นั่นใคร ? ฯ ข้าพระองค์คือท้าวสักกะ พระเจ้าข้า ฯ ท่านมาทำไม ? ฯ มาเพื่อบำรุงพระองค์ผู้ทรงประชวร พระเจ้าข้า ฯ ท้าวสักกะกลิ่นมนุษย์ย่อมปรากฏแก่เทวดาทั้งหลาย เหมือนซากศพที่ผูกไว้ที่คอ ตั้งแต่๑๐๐ โยชน์ขึ้นไป ท่านจงไปเถิด ภิกษุผู้คิลานุปัฏฐากของเรามีอยู่ ฯ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ดำรงอยู่ในที่สุด ๘๔,๐๐๐ โยชน์ สูดกลิ่นแห่งศีลของพระองค์มาแล้ว ข้าพระองค์นี่แหละจักบำรุงแล้วไม่ให้บุคคลอื่นถูกต้องภาชนะพระบังคนหนักของพระบรมศาสดาแม้ด้วยมือ ทรงทูนไว้บนพระเศียรทีเดียว นำไปอยู่

ไม่ได้กระทำแม้เพียงอาการสยิ้งพระพักตร์ ได้เป็นดุจนำภาชนะของหอมไป ฯ ท้าวเธอครั้นปฏิบัติพระบรมศาสดาอย่างนี้แล้ว ในเวลาพระบรมศาสดามีความสำราญนั่นแหละ จึงได้เสด็จไป ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ.๖
แปล ไทยเป็นมคธ

๑. วิสาขา ตาสุ มหลฺลกิตฺถิโย อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ อมฺมา กิมตฺถํ อุโปสถิกา ชาตตฺถาติ ตาหิ ทิพฺพสมฺปตฺตึ ปตฺเถตฺวาติ วุตฺเต มชฺฌิมิตฺถิโย ปุจฺฉิ ตาหิ สปตฺติวาสา มุจฺจนตฺถายาติ วุตฺเต ตรุณิตฺถิโย ปุจฺฉิ ตาหิ ปจมคพฺเภ ปุตฺตปฏิลาภตฺถายาติ วุตฺเต กุมาริกาโย ปุจฺฉิ ตาหิ ตรุณภาเวเยว ปติกุลํ คมนตฺถายาติ วุตฺเต ตํ สพฺพมฺปิ ตาสํ กถํ สุตฺวา ตา อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ปฏิปาฏิยา อาโรเจสิ ฯ ตํ สุตฺวา สตฺถา วิสาเข อิเมสํ สตฺตานํ ชาติอาทโย นาม ทณฺฑหตฺถโคปาลกสทิสา ชาติ ชราย สนฺติกํ เปเสตฺวา ชรา พฺยาธิโน สนฺติกํ พยาธิ มรณสฺส สนฺติกํ มรณํ กุธาริยา ฉินฺทนฺตา วิย ชีวิตํ ฉินฺทติ เอวํ สนฺเตปิ วิวฏฺฏ ปตฺเถนฺตา นาม นตฺถิ วฏฺฏเมว ปน ปตฺเถนฺตีติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ยถา ทณฺเฑน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจรํ
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุ ปาเชนฺติ ปาณินนฺติ ฯ

ตตฺถ ปาเชตีติ เฉโก โคปาลโก เกทารนฺตรํ ปวิสนฺติโย คาโว ทณฺเฑน นิวาเรตฺวา เตเนว โปเถนฺโต สุลภติโณทกํ โคจรํ เนติ ปาเชติ ฯ อายุ ปาเชนฺตีติ ชีวิตินฺทฺริยํ ฉินฺทนฺติ เขเปนฺติ ฯ โคปาลโก วิย หิ ชรา จ มจฺจุ จ โคคโณ วิย ชีวิตินฺทฺริยํ โคจรภูมิ วิย มรณํ ฯ ตตฺถ ชาติ ตาว สตฺตานํ ชีวิตินฺทฺริยํ ชราย สนฺติกํ เปเสสิ ชรา พฺยาธิโน สนฺติกํ พฺยาธิ มรณสฺส สนฺติกํ ฯ ตเมว มรณํ กุธาริยา เฉทํ วิย ฉินฺทิตฺวา คจฺฉตีติ อิทเมตฺถ โอปมฺมปฏิปาทนํ ฯ (ธมฺมปทฏฺฐกถาย ปญฺจโม ภาโค หน้า ๕๓ – ๕๔)

๒. ตถาคตสฺส หิ อายุสงฺขาเร วิสฺสฏฺเฐ โลหิตปฺปกฺขนฺทิกาพาธสฺส อุปฺปนฺนภาวํ ญตฺวา สกฺโก เทวราชา มยา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา คิลานุปฏฺฐานํ กาตุํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา ติคาวุตปฺปมาณํ อตฺตภาวํ วิชหิตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา หตฺเถหิ ปาเท ปริมชฺชิ ฯ อถ นํ สตฺถา อาห โก เอโสติ ฯ อหํ ภนฺเต สกฺโกติ ฯ กสฺมา อาคโตสีติ ฯ ตุมฺเห คิลาเน อุปฏฺฐหิตุํ ภนฺเตติ ฯ สกฺก เทวานํ มนุสฺสคนฺโธ โยชนสตโต ปฏฺฐาย คเล พทฺธกุณปํ วิย โหติ คจฺฉ ตฺวํ อตฺถิ เม คิลานุปฏฺฐาโก ภิกฺขูติ ฯ ภนฺเต อหํปิ จตุราสีติโยชนสหสฺสมตฺถเก จิโต ตุมฺหากํ สีลคนฺธํ ฆายิตฺวา อาคโต อหเมว อุปฏฺฐหิสฺสามีติ สตฺถุ สรีรวลญฺชนภาชนํ อญฺญสฺส หตฺเถนาปิ ผุสิตุํ อทตฺวา สีเสเยว จเปตฺวา นีหรนฺโต มุขสงฺโกจนมตฺตมฺปิ น อกาสิ คนฺธภาชนํ ปริหรนฺโต วิย อโหสิ เอวํ สตฺถารํ ปฏิชคฺคิตฺวา สตฺถุ ผาสุกกาเลเยว อคมาสิ ฯ (ธมฺมปทฏฺฐกถาย ฉฏฺโจ ภาโค หน้า ๑๓๔ – ๑๓๕)